

Arbete och arbetslön.

Johan Eriksson, f.d. trädgårdsmästare, Skralbo(?), St.Johannes, Norrköping, född samma ställe 1840 och bott där hela sitt liv. Kårtorp(?), där han en tid var trädgårdsmästare, ligger i närheten.

Eriksson berättade: Dagspenningen i Erikssons ungdom var 1 kr. om dagen på vintern och 1:25 om dagen på sommaren.

Vid Kårtorp liksom andra ställen slogs gräset med lie, och plogarna var av trä med järnbill. En släprävs fanns dock vid Kårtorp (släpräfsa köres, och en häst drar den, bra att hopsläpa hö med).

I Erikssons barndom fick han liksom syskonen varannan söndag gå åt kyrkan. Det var fadern mycket noga med. Gå i kyrkan.

1519

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

191

Rå. - Gastkramad.

Eriksson hade hört talas om rå, och omtalade,
att folk trodde sig ha blivit gastkramade. Gastar var avlidna män-
niskor. Då mätte man med utsträckt hand på t.ex. en arm, om denna
var kortare än den andra.

1519

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

192

Avrättningsplats.

Så kallade Busbacken nära Karstorp, Gamla
ö. vägen söder ut från Norrköping, har åtminstone en person bli-
vit avrättad i närheten av. Han hette Styf. Hade gjort falska
penningar, och blev hängd.

1519

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—x—
193

Ivar Pettersson, Halstaudde i Tingstads socken, som ligger mellan Norr- och Söderköping, lantarbetare, ett tag lantbrukare, född 1873 i Gryts socken, Östergötlands ö. skärgård. Fadern ett tag statare vid Fågelvik.

1519

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

194

Nedgrävda skatter.

Vid Fägelvik vid Valdemarsviksviken skall finnas nedgrävda kopparkittlar eller källkar av koppar och annat. i sägen- och spökeriväg. Men hur det var, visste ej Pettersson. Fägelvik är ett gods.

¹
Östergötland
Lösing
St. Johannees
Mars 8. 1926

1519
Grev. Carl Erik Johansson
av. St. Pers 5, Norrköping
Ber. 25 februari förrän för tids. med.
Född 1840 i Norrköping

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

195

Människans välnad.

Människan har en välnad. Det är denna, som gör, att en fem minuter före en persons ankomst man tycker sig höra denna person. Men denna välnad är olika stark hos olika personer. Pettersson har nu en granne, Viktor Johansson, som det tydligt hörs något förut, innan han kommer, liksom han komme.

(Det är välnaden, och detta, att människan har en välnad, som orsakar förebud, och i vissa fall, t.ex. då en död uppenbarar sig, det är välnaden, som visar sig, är en vanlig tro, synnerligen förr. Välnaden är liksom en finare (eterisk) kropp, en avbild av fysiska kroppen, och går före denna, och den synes, är lik denna.) Gustav Johansson.

Rå i ladugården.

Pettersson hade hört talas om rå, och då han som ung dräng tjänade i Skönberga socken, skulle han tidigt, nästan midnatt, en gång ut i stallet och gick upp på höskullen. Vid det han öppnade luckan till skullen, så ramlade en vit katt, som låg hopkrupen, ned. Pettersson såg efter, om det var en naturlig katt, men kunde inte se någon. Det var nog rat. Visserligen fanns det en vit katt på gården, men denna låg inne hela natten, försäkrade matmodern, då Pettersson på dagen omtalade, att han sett en vit katt ramla ned från höskullen. Matmodern sa, att det var rå i stallet, och förklarade för Pettersson, att det var bra, att han inte då genast omtalat sin kattsyn i stallet, som ej varit bra för honom, om han den genast omtalat.

Sägnen om guldvagnen i Vagnsmossen.

Pettersson kände till sägnen om den guldvagnen, som ligger i en göl i Vagnsmossen, en mosse i närheten av Ensjön, en insjö söder om Norrköping. (Anm. Trakten är rik på fornborgar.)

Guldvagnen skulle tas upp en gång. Ett par tvillingoxar sattes för, och under tystnad skulle vagnen köras in i Tingstads kyrka. Då de var i kyrkdörren med vagnen, bröts tystnaden av en person, och vagnen tillbaka åt mossen igen. Men en bit av tistelstängen var inne i kyrkan, och den blev kvar, och av detta guld är Tingstads brudkrona gjord. (Se Saga och Sägen i Bräbygden av Arthur Nordin, där de många guldvagnshistorierna i Norrköpingsbygden äro antecknade.)

Gärdeby sv. Ög.
Uppt. av G. A. Johanson
1926

1519.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

198

Pintorpa fru.

Axel Andersson, lantarbetare m.m., född 1881 i Ö.Ryds socken, Östergötland, en tid bott i Gärdeby socken men nu i vinter 1926 hos sin sväger, ägaren av Markgärdet i Tingstads socken, Markgärdet är beläget vid Ensjön.

Andersson kände väl till historien om Pintorpa fru. Hon skall ha bott på Eriksberg i Sörmland, som då hette Pintorp, men också ägt Björkvik i Ö.Ryds socken. Visan och sägnen om Pintorpa fru kände Andersson noga till.

Sägnen om Rålamb på Björkvik.

Om Rålamb på Björkvik hade Andersson hört, att han var i Turkiet som fånge. En piga hjälpte honom fri, och Andersson trodde, att denna turkiska piga fick följa med till Sverige.

Då Rålamb kom hem till Björkvik, var han dåligt klädd. Gick in till fogdens hustru och bad om nattkvarter men fick till svar: "Tiggare och landstrykare ta vi ej emot." "Ge mej då nycklarna till stora byggningen, så har jag husrum själv", sa då Rålamb. - Fogden var åt stan, och hustrun sände bud till honom, att Rålamb är hemkommen. Fogden, som icke kunde redovisa för sin förvaltning utan hade stulit, begick då självmord.

Troll.

I Ifvarsberget i Gärdeby är troll, hade
Andersson hört, och i detta berg och också malm.

1519

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—*—
201

/ Gärdesgårdar.

Att göra gärdesgård kallas att hägna, de frittstående störrarna för stavar, vidjorna, som användes förr, för hank, då de blivit ombundna stavarna, och trinnet är det snett ställda verket. /

1519

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

202

Svåra bort sig.

Att svåra bort sig anses, som väl är och vittnar gott om folkets moral, som en förskräcklig synd.

Omnämnde Axel Andersson omtalade, att i Gårdeby socken var en gubbe, som avlagt falsk vittnesed. Då gubben kände döden nalkas, gick han från det ena fönstret till det andra i sin stuga och tittade ut, liksom han väntat någon. Och då han ej orkade gå uppe, så låg han och skrek: "Du får ej ta mej än."

Det är en vanlig företeelse, sa Axel Andersson, att de, som svår bort sig, har svårt för att dö.

"Det är gjort nu", sa han som svor bort sig, är ett ordstäv.

1519

Däremot anses i flertalet fall icke svor-
domar i vanlig alldaglig mening som något orätt, om än fult. Vissa
grupper och individer undantagna, som icke svär.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

203

1519

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

204

Det "säger till", då något är i olag i
ladugården.

Anders Pettersson, kommunalarbetare, Norrköping, boende i dess södra förstad, född 1856 i Ringarums socken, Östergötland, f.d. lantarbetare. Pettersson har förut lämnat uppgifter och omtalade nu, 1926, att han hört omtalas, att om en ko kalvade, en häst slet sig eller dylikt, så brukade det banka på fönster eller dörr, där ladugårdskarlen, stalldrängen eller husfolket bodde. Det sa te.

1519

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—*—
205

Ormarna

hade drakar över sig, men då ä bara gamla historier, sa Pettersson.

1519

Johan Bergman, Rambo, lägenhet i Styre-
stads socken, Vikbolandet, byggnadssnickare och timmerman. Född
1864 i samma socken, bondson, och i sin ungdom lantarbetare.

Östergötland
Lösings tid
Styrelsen
1926

Uppst. G. A. Johanson
1519
Kontingens
Ber. Joh. Bergman
f. 1864 i Styrelsen

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

207

Ramboberget.

I Ramboberget, som är strax intill Rambo, har en jätte bott, och hans stol synes än uppå berget. Är en sten.

Jätte.

Ett brudpar blev bergtagna i detta berg, och man lånade en kyrkklocka och ringde uppå berget. Då öppnade sig berget, och då sa ringkarlarna: "Nu ska vi ringa utav sjutton", men då slöt sig berget igen.

Bergtagna.

Ett par fruntimmer gick klockan 12 en natt på vägen öster om berget, och såg en täckvagn med två vita hästar för komma åkande, och naturlig vagn kunde det ej vara.

Spökvagn.

(Om bergtagningshistorierna på Kolmården se Saga och Sägen i Bråbygden, där även Ramboberget omtalas .)

1519

Guldvagn.

I Krokeks socken på Kolmården fanns en guldvagn. De hade den vid kyrkan, men då kunde ej en person ti- ga, och vagnen for i en sjö, som heter Gullvangen. (Se denna gullvagnshistoria i Saga och Sagen i Bråbygden.)

1519

209

Översta stocken på ryggåsstugan.

Översta stocken på de gamla kroppås-
eller ryggåsstugorna, således ryggåsstocken även kallad kroppåsen,
kallades även, sade Bergman, för grötstocken, ty då den uppdrogs
på taket, så undfägnades arbetarna med gröt.

1519

Klok gumma botar ältan.

Bergman låg som barn sjuk i ältan, som han beskriv som ett slags frossa. En klok gumma i Styrestads, som det då kallades, fattighus, skulle bota honom. Gumman mätte med sina fingrar armen på honom, tog och bröt pinnar ur en kvast, kastade dessa pinnar, Bergman ville minnas, att de var tre, motsols över armen på honom och spottade.

Östergötland
Västergötland
Styrestad
1906

Myrte Johansen E. R.
1813
Ber. J. Bergman
född 1814 Styrestad

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

211

Vessler

var förr i många ladugårdar. De djur, som vesslerna ej kände igen, gnagde de ragget av, och Bergman trodde, att vesslerna var den mara, som ibland sades rida djuren.

1519

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—*—
212

Åkerbruk.

I Bergmans ungdom hade man övergått till skiftesbruk, men han visste, att det funnits tider, då hälften av åkerjorden låg i träde. Det var för att de hade för litet gödsel, sa Bergman, och måste därför träda så mycket mer.

1519

Bota kreatur genom att skjuta över dem.

Då kreatur blev sjuka, sköt man över dem emot, Bergman kunde ej säga ~~XXXX~~ om motsols eller emot raggfällningen (som ragget låg).

Skott eller kreaturssjukdom (synnerligen "Skott". då de blev uppkörda) kommande i väderilingar, trodde folk existerade.

Hökerstad, Ög.

Johan Bergman, f. 1864

1519

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

214

Kastrera tjurar.

Gästgivaren i Hökerstad på Vikbolandet
var utmärkt att kastrera tjurar, men alltid innan han företog sig
operation, så gick han avsides, Bergman såg det själv en gång,
tog en sten på marken, bar den något och så lade den igen på
marken.

Spökeri. - Rå.

Då Bergman var ung, så tjänade han i Dagsbergs socken, som är grannsocken till Styrestad. Bonden han tjänade hos dog, och en morgon, då Bergman kom ut i stallen, låg tre golvstenar uppbrutna. Golvet var av nubbssten, således lika som en gata. Stallet var olåst på natten, så vem som helst kunde ha brutit upp stenarna, men folket tydde det, att Bergman ej hållit snyggt, och bondens ande, rå, uttryckte sig Bergman, uppbrutit stenarna.

Bergman ville tro, att här bonden, fast död, agerat rå, ty stallrå kände Bergman väl till, och det sopar, det hörs så, om man ej själv sopat stallet ordentlig. Men i verkligheten sopas ej, endast hörs så.

(Bergman gav här en rent av vetenskaplig förklaring, som jag själv i mycket accepterar, och själv även haft sen länge, nämligen människans undermedvetande. Bondpojken vet inom sig, att han slarvat, och tror sig höra råt sopa, men dessa hallucinationer är folktron orsaken till. Även tankevågor eller tryck inverkar. Detta om ej så uttryckligen som ovan, dock i viss mån, framhöll Bergman, som kände folktron men ock nutidens föreställningar.)

Styrestads m., Ög.
uppl. av G. H. Johansson
1926

1519

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

217

Pintorpafrusägen m.fl.

Bergmans hustru omtalade, att en person klädde ut sig i ett kalvskinn, lade sig vid en häck och agerade näcken och lärde folk spela näckpolkan, allit på skämt.

Sägner om Jerusalems skomakare kände icke herrskapet Bergman till, men fru Bergman utmärkt väl till Pintorpafrusägner och visan. Dessa förutsätter jag är så väl bekanta, så sägner ej behöver upprepas. På den följer visan, som väl är känd av herrar folkminnesforskare. I fru Bergmans framställning tar emellertid Skam även prästen, men kammarjungfrun kommer hem från sin resa till Blåkulla. Då Skam dansar med Pintorpafru, tar denna en sin ring och lämnar sin kammarjungfru. Ringen är så den bränner (känt även av min mor).

Särskilt dramatisk är denna sägen, då torparen skall fälla största eken i skogen, och då detta lyckas, kommer hemåkande man kronan före, som den elaka karingen befallt. "Knear du Svante", sär då, då kronan på eken tar emot i grindhålet upp till stora gården.

Laskunnighet.

I äldre tider fick vid lysnings uttagande kontrahenterna läsa eller visa sin läsfärdighet för prästen, sa fru Bergman, som omtalade, att gamla gubbar och gummor, då föräldrarna själva ej hade tid eller kunde, brukade lära barnen läsa.

Min morbrors hustru var hos en sådan gumma och skulle lära sig läsa. De läste i Nya Testamentet, och där stod Mesopotamien. Flickan sa ej ordet fort nog, och gumman skrek till: "Ser du ej flicka, då står näsa på tampen."

En gumma skulle examineras av doktor A. Bramm(?), kyrkoherde i Skärkinds socken, Östergötland, angående om hon dugde till att lära barn läsa. Det gick knaggligt för gum-

man att läsa, och doktorn sa "Ni kan ju ej läsa." - "Jo, dä kan ja nog", sa gumman, "bare dä inte ä några krokige ord". (Meningen var svåra ord.)

Min mor, född i Skärkind 1845, var sex veckor inackorderad hos en gumma, som lärde henne läsa, och sedan en kortare tid fick hon och systemen läsa för informatorn på Skärtinge hos baron Klingspor, som då ägde Skärtinge i Skärkind, en särskild förmån, som ej var regel, men någon folkskola gick hon aldrig i. Min far däremot gick i folkskola.

Barn.

Ger Gud barn, ger han också bröd, är ett ord-
språk eller folkuttryck.

Om driftslivets obenägenhet att ta hänsyn till
ekonomiska förhållanden finnes ock uttryck, som icke kan citeras,
men innebär, att förökningsdriften icke ser på brödspettet, som
ordet lyder i slutet på det icke så vanliga men tillfinnandes
allmogeuttryck, som ej kan återgivas.

Två barn, en gosse och en flicka, är önskebarn.

Det berättas, att en bondhustru fick nitton
barn och tyckte, att hon väl ock borde få det tjugonde. Hon fick
ock det tjugonde barnet, men dog då i barnsäng, vilket uppfat-
tades som Guds straff för hon ej var nöjd med nitton barn, av hög-
mod att bli mor till 20 barn önskade sig det tjugonde barnet.

Nödår.

År 1868, om jag Gustaf Johansson minns rätt, var det stora torkåret och sista hungeråret i Sverige. Mina föräldrar var då nygifta och bodde i Törnevalla socken, som ligger vid landsvägen och numera ock järnvägen mellan Norr- och Linköping. Min mor har berättat mig, att på landsvägen stora skaror av hungrande människor vandrade fram, mest från Småland, där bönderna på sina ställen icke hade föda åt sitt tjänstefolk utan lät dem gå vart de ville, enligt mor. Här i Östergötland var det visserligen bättre, och mina föräldrar hade fullt upp att äta liksom flertalet av folket på Östergötlands bördiga slätter, men skörden blev dålig, och arrendatorn av Törnevalla prästgård kunde icke avlägga något till arrendet det året. Så dålig blev

skörden. Kyrkoherden i socknen, ^{de}Charaville, sedermera biskop i Linköpings stift, skänkte efter halva arrendesumman och gick själv i borgen för den andra hälften, som arrendatorn lånade.

Året förut 1867 var ett svårt nödår, om jag minns rätt. Roxen höll det året på att bryta igenom vid Norsholm och sända en vattenfåra till Asplången och längs Göta kanal. Det arbetades dag och natt att hindra detta, och ännu kan man i parken vid Norsholms gård se spår av den jordvall, som lades då för att hindra att vattnet tog sig väg längs kanalen och förstörde den.

Angående torkåret 1868 så har en dräng, som då tjänade vid Berga gård i Kalmar län (stor gård, nu ock järnvägsstation), berättat medskrivaren av detta, att de, drängarna vid Berga, följdes, då de åkte på vägarna, av stora barnskaror, som öppnade grindarna, och där icke barnen kunde följa med till nästa grind, kom nya i stället. Allt för att få bröd av Bergadrängarna, som hade mat och bröd i överflöd, och togo även hästbrödet och delade ut åt barnen.

Ägaren av Berga gård, en greve (namnet otydligt skrivet) var det visst då, lät fattigt folk mala utan kvarntull vid sin vid Enån belägna kvarn, endast det att de fattigare mäldkunderna behövde ersätta mjölnaren för sina besvär, men för själva malningen behövde de ej betala. Ett vackert drag

de Besche

av denne herre, vars kvarn var den enda, som hade vattentillgång på många mils omkrets, men icke ville genom kvarntull än mer minska småböndernas knappa sädestillgång under detta svåra år 1868, Sveriges sista hungersår (Kristiden under världskriget räknas ej hit, och är en sak för sig).

Ostergötland
Törnevalla församling
18 d. R. Johansson
år 1996

1519

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

225

Kyrkoherde Charaville.(? otydl.skriiv.)

Kyrkoherde, sedermera biskop, Charaville
stod under sin Törnevallatid på höjden av sin stora predikoför-
måga. Alltid fullt med folk i kyrkan, och påstods det, att kyrko-
herdens starka stämma kunde höras ända till landsvägen, om sant
eller ej.

För övrigt var Charaville en utmärkt kyr-
koherde och god människa, intresserad av sitt kall. En bonde,
Nisse i Skackelsta, och Charaville satt en hel sommarnatt i en
sädesskyl och talade i religiösa ting. För båda flydde tiden så
fort, att de icke märkte, att de tog hela natten i anspråk för
sitt samtal.

Min mor bevistade Charavilles bibelsamtal,
eller vad det skall kallas, där i Törnevalla, där väven allmänhe-

Skriv endast på denna sida!

1519

ten fick yttra sig, och Charaville enkelt men ock från teologisk
lärd synpunkt utlade biblens sanningar, praktiskt och tillämpa-
de dem på det dagliga livet.

Källor för denna tid 1868 och åren före
och Charaville är min mor, som tjänade 3 år i Törnevalla socken,
gifte sig i socknen - Charaville vigde mina föräldrar - och 1
år som gift bodde i socknen, samt min kusin, Edvard Johansson,
som är född i socknen 1873 och uppvuxen där. För övrigt är Cha-
ravilles minne allmänt känt i dessa bygder, Törnevalla vid östra
stambanan.

Skänthistoria.

"Katten ser på mej", sa pojken. - "Men vi har ju ingen katt", sa föräldrarna åt sin skrikande pojke. - "Men när vi får (katt)", sa pojken, som fortsatte att skrika. (Skämtsamt folkuttryck eller sägen om elaka pojkar, som skriker för allt möjligt, även det bara inbillade.)

Skänthistoria.

En flicka hade en stor ful mun, och då flickan skulle stå brud i kyrkan, sa hennes mor till henne, att vid ingången till kyrkan säga "sipp", och så hålla munnen i den ställningen. Flickan sa vilse och sa "fitt" i stället och höll munnen i den ställningen, då hon gick gången fram till altaret. Munnen blev genom att säga "fitt" naturligtvis än mer stor. - Berättat av min mor.

Ramsa.

Min mor kunde en ramsa, som jag delvis glömt,
men som innehöll bland annat om Hemming: -

Då mor kokte gröt,
Satt Hemming och töt (grät)
Men då mor kokte ägg,
Flög Hemming på femte vägg.

Östergötland acc 1519: 230
Hörsjö
G. Johansson
sept 1926
J. Johansson G. A. Johansson
Ber. av Eriksson Johan
född 1840 i Norrköping

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

230

A 1562

Skänthistoria.

En skräddare sa åt sin lärpojke att tänka tre gånger, innan han talade. Skräddaren stod på kvällen och värmdes sig vid eldbrasan, och det sprakade och antände rocken för skräddaren, som icke märkte detta. "Ja tänker", sa lärpojken, efter någon minut sa han ånyo: "Ja tänker". - "Va tänker du", sa då skräddaren. "Ja tänker, att mästarens rock håller på att brinna upp", sa pojken, som tänkte tre gånger, innan han talade.

1519

Öknamn.

Skräddare långstyng är öknamn på dåliga
skräddare.

En bonde i Hageby, St.Johannes, kallades
för Pelle gap och en arbetare i samma socken för Pelle viter.
Förr i tiden gavs folk ofta öknamn.

Skänthistorier.

Skämtsamma historier av min mor: En flicka
ontalade för sin fru, att hennes fästman överraskat henne, "och
ja blev så flat," sa flickan. "Flat skall du icke säga utan för-
lägen", sa matmodern. En tid efteråt var där kalas, och då flickan
skulle duka, frågade hon sin matmoder, om hon skulle sätta fram
djupa eller förlägna tallrikar (flata).

En flicka kom till Stockholm i tjänst och
skulle tala fint. Så berättade hon för sin matmor så här: "Jag
såg en fågel, som flög över Lagårdsgärde, och han kvittrade så
vackert, men räng(?) som då va, damp han i."

Sågnen om Rålamb.

Rålamb var en karolin, och min moder, Kristina Charlotta, född Jansson, i Skärkinds socken 1845, och också bott i kanten av denna socken åt Ö.Ryd och Gärdeby samt i V.Husby, allt i Östergötland, kände sågnen om Rålamb så här:

Rålamb var fången hos villturken, som har rumpa och väderkorn som en hund, men förlorar detta (väderkornet) om han går över rinnande vatten, nämligen spåret. En flicka, som hette Anna, hjälper Rålamb och några andra att fly. Villturken efter. Anna fångas, men svenskarna rädda sig över ett rinnande vatten. - Hemkommen till Björkvik i Ö.Ryd, Östergötland, går Rålamb in till en gumma, som omtalar, att de på gården är illa hanterade av den grymme fogden, och att deras snälla herre är död i

kriget. Rålamb, som är dåligt klädd, frågar gumman, om hon tror, att det går för sig att låna hus på gården, men gumman säger: "Gå inte te fogden, han slår er." Rålamb går till fogdens bostad, ber om husrum, avvisas av fogdens hushållerska, och då han icke går fort nog, kommer fogden och skall driva till honom med sin stora käpp. Då tar Rålamb fram en fin orden, som han har, och visar fogden. Denne ber om nåd och får flytta dagen efter.

Rålamb gifter sig med en Anna men glömmar aldrig Anna i Turkiet, som turken nog pinte till döds, så min mor. Han blev en god husbonde.

Sågnen om Rålamb har jag förut en gång meddelat. - Om den fullt historiska Rålamb, se tillgänglig litteratur.

Prästhistorier.

Lägg på en spän, sa gumman, som sovit i kyrkan, och då hon vaknade trodde hon är hemma.. *Charleville*
Kyrkoherde, sedan biskop, Chørville (? otydligt) brukade, om han såg någon sova i Törnevalla kyrka, tystna någon minut med predikan och sedan skrika till: "Vak upp, du som sover, och stätt upp från de döda, så varder Kristus dig upplysande." - Efter min mor.

En supig präst slog vad med sina supbröder, att han tre gånger i predikan skulle hyssa på svinen. Då prästen kom upp på predikstolen, började han sin predikan med att säga: "Hys, hys, hys ej sådana tankar i Edra hjärtan" och predikade så emot onda tankar. Prästen vann vadet.

Påskkäringarna.

Enligt min mor skavde påskkäringarna malm
av kyrkklockorna och strödde den för vinden, önskande sig så
långt från Gud som denna malm från klockan. Att påskkäringarna
red på stakar, kvastar, ugnshopor o.dyl. till Skam, är känt av
var människa nära nog.

Tydor.

Om barn gör små gravkullar, ritar kors
eller dylikt, skall det betyda dödsfall.

Kliar det i högra handen, så betyder det
kärt handtag.

Blir man sömnig strax före en persons besök,
som kommer till en, då skall denna person bli rik.

I Skärkinds socken på 1850-talets slut
eller 1860-talets början i Hallebysjön drunknade på en gång tre
pojkar Brant, knektsöner. De badade och kom på för djupt vatten
alla tre. En medföljande liten syster sprang hem och sa: "Pojka
ä i sjön." Händelsen var allmänna samtalsämnet en tid där i Her-
manshultstrakten i socknen, och folk och barnens föräldrar på-

minde sig, att på våren alla fyra barnen planterat var sin krusbärsbuske, men pojkarnas dog, alla tre. Endast flickans levde. Det betydde nog något, sa sedan efter drunkningen gummorna i trakten. Det var nog ett tecken på, att pojkarna skulle dö, och flickan, systemen, leva.

Efter min mor, vilkens föräldrar och hon, då ung flicka, bodde i trakten, Hallebysjöns norra sida i Skärkinds socken, Östergötland, och var en sägen där, att Folkungarna haft ett slott på Saxbacken nere vid sjön, där ruiner finns, och både Hermanshult och Halleby ha varit Folkungagods.

Husförhörshistorier.

(Berättade av min mor, född 1845.):

Prästen frågade en gubbe, hur gammal han var. "Ja ä gammal som Skam", svarade gubben, ej i ond mening utan för att ge uttryck åt sin höga ålder.

"Du är gammal nu, Anna", sa prästen åt en gammal flicka. "Ja, goa doktorn, men mor är ändå äldre". Detta har verkligen hänt i Skärkinds socken, och flickans mening var: "Ja, ja är gammal, men tänk på mors höga ålder". (Skämttidningarna har haft denna bit inne, ovisst om diktad eller ej, men om så, så har verkligen det hänt och sagts så på ett husförhör i Skärkind så där i mitten på förra århundradet.)

Angående teologi så frågade komminister

Holmstedt i V.Husby på 1870-talet en flicka, om odöpta, små barn bli osaliga, ifall de dö. "Nej", sa flickan. "Ja, därom kan ingen döma", sa prästen.

Husförhörshistorierna äro många och förut i dessa anteckningar meddelade. Husförhören hölls i tur hos bönderna i husförhörsroten. På vissa ställen gjordes en insamling då till de fattiga, och prästen brukade fråga, om det var någon nödlidande i roten. Efteråt hölls husförhörskalas, och något till live fick alla deltagarna.

1519

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—*—
240 b.

Jungfru Skära.

I Skedevi skall sagogestalten jungfru Skära
ligga begravnen, som påstås ha givit socknen sitt namn.

1519

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

241

Sven Svensson, lägenhetsägare, Liljestad,
Sylten, St.Johannes, Norrköping, född i Kuddby socken på Vik-
bolandet 1855, fadern torpare, Svensson själv en tid tjänat i Ö.
Ryds socken hos prästen och bönder. Svensson berättade följande:

Storgård
Rings Rd
St Johannis
1916

1519

1519
Johanna Johansson
född 28 1840
i Norrköping

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

242

Sågen om Rålamb.

Då Rålamb kom hem från Turkiet till Björk-
vik, gick han in till fogdens hustru och bad om husrum. Detta ne-
kades, eftersom Rålamb var så dåligt klädd. Då gick Rålamb till
en arbetare på gården, vilkens hustru tog emot honom, och av hen-
ne fick han veta om förhållandena på gården. Att nattgästen var
Rålamb, visste ingen, men på morgonen klädde sig Rålamb bättre
och gick upp till fogdens fru och bad om nycklarna till stora bygg-
ningen. Denna förstod då, att det var Rålamb, som fogdens hållit
för död och trott, att de skulle kunna husera, hur de ville vid
Björkvik, och skickade bud till sin man, som var i Norrköping, att
Rålamb var hemkommen. Budet nådde fogden på Hylinge gården i V.
Husby, och fogden, som hade stulit och icke kunde redovisa, sköt
sig, då budet omtalat, att Rålamb var hemkommen.

Skriv endast på denna sida!

Sägen om Rålamb.

Ö.Ryds prästgård hette Räsle, och ligger i skogen, men prästen bor i och har gården Berga nära kyrkan till prästgård, och detta beror på, att Rålamb på Björkvik kom till prästen, då han bodde i Räsle, och bad om dricka. "Dricka har jag ej", sa prästen, "därtill är jag för fattig, men mjölk skall jag bjuda på." - "Jag skall ge dig, så du har råd att hålla dig med dricka", sa Rålamb då till prästen och skänkte Berga, som då hörde till Björkvik, till prästgård, och därför blev ägaren till Björkvik patronus (fick kalla präst i socknen).

Rå.

Svensson hade hört omtalas rå i ladugården och om kyrkrå, men själv aldrig sett några. "Det berättas", sade Svensson, "att om man nattetid släpper sig (släpper ont väder, kolk) uppe på en höskulle, så kan man få en örfil."

En ännu levande arrendator av Lida gård, St.Johannes socken, Pettersson, har berättat Svensson, att, då han, Pettersson, var vid Lida, aldrig fick tändas ljus i stallet, men ändå syntes där ljus. Det var rått, trodde Pettersson.

1519

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

245

Ej titta sig om, då man far hemifrån.

Förr i tiden, då man for bort, skulle
man vid avfärden från hemmet icke titta sig tillbaka.

Vålnad. - Förebud.

Att en person har vålnad, och det är så kallat förebud, hade Svensson hört omtalas. - Svensson, far, torpare i Kuddby socken, brukade stampa till ute på trappan samt snyta sig, då han kom hem, och en 15 å 10 eller 5 minuter innan han kom hem, hördes denna för fadern så karakteristiska stampning och snytning ute på trappan. Alla hörde detta, och sades det, att fadern hade stark vålnad.

Sven Svenssons dotter, en ung flicka, omtalade, att hon hört fadern, således Svensson, snusa i stallet, och så har han ej varit där, samt hört honom komma åkande, och ej någon funnits, då hon tittat ut. (Det är något jord till lägenheten Liljestad, och Svensson har häst. Dottern hushållar för fadern.)

1519

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

(Anm. Detta om vålnad och förbud^u borde all-
varsamt upptagas av den psykiska forskningen. Undermedvetande, men
hur verkar det?)

247